

COL·LABORACIÓ

TOMOGRAFIA: UN INTENT DE DATACIÓ DE LES TALLE DE FUSTA ROMÀNIQUES

S'ha publicat a la premsa la notícia d'un intent de datació de les talles de fusta per mitjà de la tomografia axial computeritzada feta al Centre Radiològic del Vallès. Aquest és un estudi radiogràfic de les anelles de creixença dels arbres utilitzats per a entallar tres de les peces conservades al Museu Episcopal de Vic (Osona); aquestes són la Mare de Déu del Coll, la Mare de Déu de Veciana i la Mare de Déu del Penedès. La tasca de recerca ha estat feta pel conservador del Museu, Dr. Miquel dels Sants Gros, i pel metge Tomàs Pinós. Els dos estudiosos creuen que hi ha grans dificultats per a assolir l'èxit, la més important de les quals és la quasi total manca d'una dendrocronologia, la ciència que estudia el creixement dels arbres mitjançant l'observació de les anelles de creixement. La dendrocronologia està en els seus inicis, però, al seu criteri, a la llarga farà possible una datació molt aproximada, la qual cosa a la vegada ha de permetre el descobriment de les falsificacions pel fet d'ésser difícil, quasi impossible, poder disposar de fusta que compleixi les exigències dendrocronològiques establertes, per a un període concret com és el romànic.

La gran dificultat d'aquest estudi és poder establir una dendrocronologia fiable: conèixer la procedència de les fustes i determinar els especials tipus de microclimes de cada contrada. Podem arribar a concretar la procedència d'una fusta i escatir la comarca, però més difícil seria saber les diferències de creixement de tractar-se d'una solana o una ombria, properes o no a un corrent d'aigua, i una vegada en tinguem una, no tindrem una sèrie, que és el que ens interessa.

No oblidem que la història de la climatologia és bàsica per a la dendrocronologia, però de moment aquesta història de la climatologia té grans mancances; millor dit, el seu estudi està encetat, està iniciat, sabem algunes de les seves característiques més generals, però no podem establir un calendari, una successió climàtica fiable entre els segles X i XVIII. Els estudis i les recerques sobre la climatologia són pocs si pensem en la varietat climatològica, no de tot el món, sinó simplement d'Europa o de l'Europa Occidental o de Catalunya des dels Pirineus a les garrigues de la depressió central.

Potser una de les aportacions més destacades i a la vegada propera a les nostres terres són els estudis i recerques fets pel professor Emmanuel Le Roy Ladurie: *Histoire du climat depuis l'an mil* (1). Aquesta obra fou editada l'any 1967 i reeditada l'any 1983, amb una ampliació de 20 annexos, en els quals s'aporten notícies i resums de les novetats més destacades publicades o exposades en congressos entre els anys 1967 i 1983. Completa el llibre una extensa i molt exhaustiva bibliografia sobre el tema, en la qual hi ha més de 500 entrades. La majoria dels treballs recollits en aquesta bibliografia són monogràfics, i els de síntesi o de conjunt són pocs; i el resultat de les investigacions més recents no aporten suficient informació per a modificar qualsevol de les conclusions establertes en el decenni dels anys seixanta i recollides en la primera edició d'aquesta obra. Això no vol dir que no tinguem noves aportacions molt concretes sobre la història de la climatologia, però en línies generals no s'ha aportat prou informació, com s'ha exposat, per a fer una modificació global a les conclusions establertes a partir dels anys seixanta.

Estem mancats d'una arqueologia del paisatge a l'Europa Occidental entre els segles IX i XVIII. Mil anys de canvis i modificacions tant climàtics com demogràfics, no tant pel nombre de persones sinó més aviat per la seva distribució. Les artigacions i abandonaments dels camps s'han succeït arreu de tota l'Europa Occidental, i, en conseqüència, a Catalunya. Establir en cada moment les zones de bosc i la tipologia vegetal d'aquest bosc és una tasca a fer, fins i tot abans de buscar la procedència de les fustes. Una mateixa terra, en aquests mil anys, ha estat bosc i/o conreu en més d'una ocasió, en dues o tres segons les comarques, i, a la vegada, a partir del segle XV, amb modificacions vegetals no tan importants com a partir del segle XVIII, però sí prou característiques per a incidir en el paisatge agrícola.

La toponímia guarda record de moltes d'aquestes modificacions: concretament, i n'és un exemple, *rovira* o *rovieres* en llocs on documentalment fa segles que no hi ha roures o almenys rouredes (bosc de roure) que justifiquin una memòria més que centenària.

Les mutacions climàtiques entre els segles X i XV, que són les del nostre interès per a la datació de l'escultura romànica, són importants, en part conegudes, però a la vegada desconegudes, pel fet d'establir una relació cronologia/clima. Això fa impossible poder determinar un paral·lelisme entre una successió seriada de clima i de dendrocronologia; caldria disposar de milers de dades tant climàtiques com dendrocronològiques, experimentades i fiables, ja que uns centenars no són suficients per a poder establir unes taules de l'evolució del clima i la seva influència en el paisatge vegetal, sigui bosc o conreus.

El Museu Episcopal de Vic ha tingut una bona idea, un experiment pioner; s'ha de començar, però la dificultat és continuar i assolir un nivell de recerca que ens ha de permetre poder treure les primeres conclusions vàlides per a la datació de la fusta i dels treballs d'escultura fets aprofitant-la com a matèria per a tallar una imatge romànica.

Els nostres dubtes sobre la immediata realitat d'aquesta recerca no vol dir que no felicitem el Museu Episcopal de Vic per aquesta iniciativa. Les possibilitats d'èxit no són d'avui ni de demà, són a llarg termini, serà la conseqüència d'una acció coordinada de tot el conjunt de museus i altres centres d'investigació i cultura de Catalunya dintre d'un treball d'estudi més ampli arreu de l'Europa Occidental. Cal una tasca interdisciplinària molt complexa i que totes les ciències humanes i naturals hi aportin els seus coneixements; si no, els resultats no seran reeixits.

Desitgem que la tasca iniciada pels doctors Gros i Pinós no sigui solament una notícia periodística, sinó que una publicació científica ens ha de permetre poder valorar amb tota exactitud la realitat de la recerca dendrocronològica i les seves possibilitats a llarg termini.

Joan-F. Cabestany i Fort

(1) *Le Roy Ladurie, Emmanuel: Histoire du climat depuis l'an mil. Flammarion. Champ Historique, 108 i 122. Paris, 1983. 2 vols.*